

Kärpekirves omavalitsuste pea kohal

II omavalitsusfoorum Rahvusraamatukogus 21. mail 2009

Edgar Savisaar, Tallinna linnapea

Eelarvega ei mängita

Eelarve on kindlasti nii omavalitsuse kui ka riigi üks tähtsamaid dokumente ja eelarve vastuvõtmine aasta üks olulisemaid otsuseid.

Eelarve ei ole pelgalt numbrid, mida võib lihtsalt liita ja lahutada või millega keerulisemaid tehteid tehes protsendiarvestust katsetada. Omavalitsuse eelarve on tõsine dokument, kus pannakse kirja tegevuskava järgmiseks aastaks ja millega antakse oma kodanikele kinnitus, millisel määral ning millise kvaliteediga pakub linn või vald avalikke hüvesid.

Omavalitsuse eelarvet kavandades tuleb tagada inimestele vajalike teenuste osutamine ja kindlustada selleks ka omavalitsuse asutuse ning ettevõtete igapäevane toimimine. Nii Tallinn kui ka teised Eesti omavalitsused on eelarve koostamisse alati suhtunud ülimalt tõsidusega. Eelarvega ei mängita – see ei ole tühipaljas paber, millele kirjutatakse suvalisi numbreid, et neid siis millal iganes parandada.

Üliolulised on iga valla- ja linna eelarvele keskvalitsuse otsused ning seda teadmist ära kasutades on Toompea koalitsioon tänaseks päevaks teinud kõik selleks, et muuta Eesti omavalitsuste normaalne toimimine võimalikult raskeks.

Tallinna linna finantsolukorda mõjutavad samad tegurid, mis avaldavad mõju kogu riigile. Usun, et kõigi Eesti omavalitsuste mured on täna sarnased. Pidevalt kasvav tööpuudus ja elanike sissetulekute vähenemine mõjutavad otseselt omavalitsuste tulubaasi. Majandussurutis mõjutab oluliselt ka omavalitsuste kulubaasi, sest just omavalitsused on inimestele lähedal ja meil ei ole võimalust eirata hättasattunute muresid.

Eesti omavalitsused on hoolimata kõigest siiani küllaltki hästi hakkama saanud ning teevad ka edaspidi kõik endast oleneva, et tagada kõigile elanikegruppidele vajalike teenuste kättesaadavus ja jätkata jõudumööda ka arengut.

Kärpimine ei ole lahendus

Ansipi valitsus väidab, et eelarvet tuleb kärpida selleks, et minna üle eurole. Ülemineku tähtaja suhtes on küll alatihti segadusi, kuid kindel pidavat olema see, et koos euro tulekuga saabuvat õnn hoobilt jälle meie õuele.

On muidugi ka teistsuguseid arvamusi. Näiteks 1990. aastatel mitut Eesti peaministrit nõustanud ja Eesti Panga asepresidendina töötanud Bo Kragh soovib eurost mitte endale puuslikku teha. Ta tuletab meelde, et Ansipi valitsus teeb hetkel täpselt seda, mida 1929. aasta kriisi ajal üritas Herbert Hooveri administratsioon – hoida eelarvet iga hinna eest tasakaalus. Ta hoiatab, et kui minnakse Hooveri eeskujul eelarve kallale, kannatavad vaesemad ühiskonnakihid kõige rängemalt. Samuti väidab ta, et ainuüksi euro ei päästa majandust,

tegemist on rohkem prestiiži küsimusega ning soovitab küsida hispaanlastelt, itaallastelt või portugallastelt, kui palju neil hetkeolukorras eurost kasu on.

Olen Bo Kragh'iga selles osas nõus, et küsimus taandub alati poliitilistele valikutele.

Kas tõesti on Eesti kõige tähtsam eesmärk vaid euroklubisse kuulumine? Või on tähtsam, et saaksime oma majanduse võimalikult kiiresti uuesti käima ja suudaksime tagada oma kodanikele majandussurutise tingimustes piisava turvatunde.

Kuigi ka mina leian, et eurole üleminek on Eesti jaoks oluline, ei suuda ma mõista, miks nüüdseks juba traditsiooniliselt iga paari kuu tagant tehtavaid riigieelarve kärpeid esitletakse kui euro tuleku vältimatut eeldust.

Euro kasutuselevõtust

Kui toimumas või juhtumas on midagi Toompea koalitsiooni jaoks häirivat, olgu selleks siis omavalitsuste foorum või avaldamist ootav ebameeldiv majandusprognoos, tuleb peaminister Andrus Ansip välja järjekordsete soovunelmatega Eurole üleminekust. Aeg on aga näidanud, et ükski Ansipi lubadus ega prognoos ei pea paika.

Osundaksin endise Eesti Panga presidendi Vahur Kraffi Postimehe artiklis „Aasta pärast mais?“ öeldule: „Vaadates täna kalendrisse, tundub oluliste otsuste ja euro ettevalmistuste tegemiseks aeg küll viimase piiri peal olevat. Veelgi enam, vandenõuteoreetikutel võib tekkida pahatahtlik küsimus, ega ometi eurole üleminek ei ole muutunud ühiskonnas «vildikuks» või millekski, millega tähelepanu põhiprobleemidelt kõrvale juhtida. Kogu eurodiskussioonis on justkui peamiseks küsimuseks kujunenud, kust leida eelarvedefitsiidi katteallikaid, jättes üldrahvaliku arutelu ja muud küsimused tagaplaanile.“

Ka reitinguagentuur Fitch teatas 16. aprillil, et Eesti ei ole koos Leedu ja Poolaga valmis euroga liituma enne 2013. aastat. Seda enam, et ühelgi tasandil ei ole näha tõsiseid tehnilisi ettevalmistusi eurole üleminekuks.

Milles on siis asi? Kas Eurole üleminek on reaalne, või üritatakse sellega vaid ilustada kärpeid, mille tegemise vajadus tuleneb lihtlabasest riigieelarve likviidsusprobleemidest.

Valitsusparteid püüavad jätta mulje, et valitsussektori eelarve defitsiit on ainukeseks euroga liitumise kriteeriumiks ning selle täitmisel võib Eesti hakata kohe valmistuma pidulikuks euro kasutuselevõtuks. Tegelikult on euroga liitumiseks vaja täita mitte üks, vaid viis kriteeriumi, lisaks peab nende kriteeriumide täitmine ehk majanduslik lähenemine euroalale olema ka pikaajaliselt jätkusuutlik.

Euroalaga liitumiseks peavad olema täidetud nii hinnastabiilsuse kriteerium, eelarve tasakaalu ja võlakooormuse kriteerium, vahetuskursi kriteerium ja intressimäära kriteerium, samuti tuleb täita euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded. Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingule loetakse kõik kriteeriumid võrdseks ega seata neid tähtsuse järjekorda.

Kuni 2008. aastani oli Eesti suurimaks probleemiks **inflatsioonikriteerium**. Kui veel 2005. aastal tõusid tarbijahinnad vaid veidi rohkem kui 4%, siis paljuski laenuraha abil toimunud majanduse kiire kasvuga aastatel 2006 ja 2007 kaasnes ka hindade kasv vastavalt 4,4% ja 6,7%. Hinnatõusu mõjutasid ka valitsuse poolt jõustatud ennatlikud aktsiisidõusud. 2007. aasta

lõpul ja 2008. aastal toimus järsk hinnatõususurve välistegurite mõjul – hüppeliselt kallinesid eeskätt energiakandjate ja toiduainete hinnad. Kokku tõusid hinnad Eestis üle 10% ning inflatsioonikriteeriumi täitmine nihkus ajaliselt kaugemale. Nüüdseks on hinnatõus peatunud ning kui maailmaturul ei toimu ootamatuid arenguid ja ei kehtestata täiendavaid kaudseid makse, võib 2009. aasta hinnatõus jääda nõ lubatud piiridesse.

Probleeme ei ole **vahetuskursi kriteeriumiga**, sest Eesti on juba pikemat aega osalenud kohustuslikus vahetuskursimehhanismis ERM2 ning hoidnud krooni kursi euroga stabiilsena.

2006. aastal täpsustati Eesti Panga seadust ning ette on valmistatud eurole ülemineku seadus, millega on **tagatud euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded**.

Alates 2008. aastast on Eesti silmitsi aga hoopis tõsisema probleemiga – **valitsussektori eelarve puudujäägiga**, mille järgi peab valitsussektori eelarve puudujääk olema väiksem kui 3% SKP-st. Kui hinnatõusu puhul saame ennast „lohutada“ impordist sõltuva riigina välisturul toimuvate meie poolt mittemõjutatavate arengute paratamatusega, siis eelarvega seonduv on enamasti kohapeal langetatud poliitiliste otsuste tulemus.

Praktiliselt kõigil taasiseseisvumisele järgnenud aastatel on valitsemissektori eelarve olnud tasakaalus või ülejäägis. Eesti on siin silma paistnud enim erandina kui reeglina. Inflatsioonikriteeriumi meile kohandamist tunnetasime isegi teatud ülekohtuna. Nüüd vähem kui kahe aastaga ollakse jõudmas tõdemuseni, et jätkuva kiire majanduskasvu eeldusel suuresti tarbimismaksudele rajanev eelarve ei ole enam jätkusuutlik ning eelarve tasakaalukriteeriumi saavutamiseks 2009. aastal ollakse tegemas vägagi dramaatilisi otsuseid. Seejuures vaikimisi leppides, et järgnevatel aastatel kriteeriumide iga hinna eest täitmine pole enam oluline ja võib osutada isegi võimatuks.

Kõik panused on tehtud ainult ühele kaardile. Kuid selle hind on ränk. Valitsuse kulude kärpimine toob endaga kaasa tarbimise vähenemise. Tarbimismaksudele tugineva eelarve tulud vähenevad, tuues taaskord „tasakaalu“ saavutamiseks kaasa uusi kärpevajadusi jne. Nii tekibki ahelreaktsioon, mis sunnib kokku tõmbama ka pikaajaliseks toimimiseks ülesehitatud sotsiaalkindlustussüsteemid.

Mis aga toimub samal ajal teistes Euroopa Liidu liikmesriikides - Eurostati andmetel oli 2008. aastal valitsemissektori eelarve puudujääk suurem kui 3% SKP-st koguni 11 riigil, sealhulgas Iirimaaal -7,1%, Ühendkuningriigil -5,5% ja Prantsusmaal -3,4%. Kardinaalselt ei muutu olukord ka käesoleval aastal.

Kriteerium, mille järgimisel Eestil pole olnud muret ei minevikus ega saa olema ka tulevikus on **valitsemissektori võlakoormuse tase**. Loomulikult on see senise puudujääki välistava eelarvepoliitika tulemus. Eurostati andmetel on Eesti oma 4,8% võlakoormusega Euroopa Liidu konkurentsitu liider. Järgneb Rumeenia 13,6%-ga ning pingerea lõpetab Itaalia 105,8%-ga. Loomulikult pole võlgu elamine eesmärk omaette, kuid olukorras kus majandussurutisest väljatulemiseks rakendavad teised riigid laenudega finantseeritavaid majanduse elavdamispakette, on Eesti sunnitud tõdema, et võlakoormuse tase laenuvõtmist võimaldaks, kuid eelarve puudujäägi kriteerium ei luba laenata ega reserve kasutada rohkem kui 3% SKP-st – s.o. suurusjärgus 6-7 miljardit krooni. Tavapäraselt läheb laenuraha investeringuteks ja arenguprogrammideks, meil kaetakse nende vahenditega kuust kuusse vähenevaid

maksutulused. Eestis kipub riigieelarvest tehtavate investeeringute maht jääma valitsuse kavandatavast laenusummast väiksemaks. See tähendab, et laen läheb riigieelarve aukude lappimiseks.

Nüüd aga kriteerium, millest kõige vähem on räägitud - see on **intressimäära kriteerium**, mille järgi ei tohi riigi pikaajaline intressimäär ületada kolme parema hinnastabiilsusega liikmesriigi keskmist intressimäära rohkem kui 2%.

Euroopa Keskpannga viimases lähenemisaruandes leiti, et kuigi puuduvad piisavalt jõulised märgid selle kohta, et üldine hinnang intressimäära kriteeriumi täitmisele võiks kujuneda negatiivseks, seisab Eesti silmitsi mitmete jätkusuutlikkusega seotud väljakutsetega. Tuginedes Eesti Panga statistikale, oli äriühingutele antavate pikaajaliste kroonilaenude keskmine intressimäär 2008. aasta mais 7,64%, tänava märtsis aga juba 9,38%. Samal ajal on euro intressimäärad aga langenud, mis tähendab, et hindamise aluseks olevad näitajad on liikunud Eestile ebasoodsas suunas. Kuigi intressimäära kriteeriumi täitmise hindamiseks vaadeldakse ka mitmeid teisi näitajaid peale pikaajaliste laenu- ja võlakirjaintresside, on selge, et nimetatud kriteeriumi täitmine saab Eestile komistuskiviks.

Kordan üle, kuna see on oluline ja sellest pole meedias ega parlamendis peaaegu üldse räägitud. Maastrichti leppe üks 5st nn eurokõlblikkuse kriteeriumist on pikaajaliste intressimäärade vahe

kolme Euroopa liidu parima hinnastabiilsusega liikmesriigi ja kandidaatriigi vahel.

Vahe ei tohi ületada 2%-i ning silmas peetakse just riigi intressimäärasid kohalikus valuutas.

Varasemates eurokõlblikkuse EL-i aruannetes 2006 ja 2008 pole seda probleemiks peetud, vaid mainitud et

Eestil puuduvad valitsuse võlakirjad, mida traditsiooniliselt võrreldakse ja alternatiivina pilti kajastav

pankade poolt mittefinantssektorile antud laenuintresside vahe arvatavasti mahub piiridesse.

Enam ei mahu... Eesti Panga statistikast saab selgeks, et vahe on igal juhul suurem kui 2 %, kohati kordades suurem.

Sama pildi annab 12 kuu Talibori ja Euribori võrdlus: aprillis näiteks 7.97% ja 1.73% ehk vahe üle 6 % (3 x lubatust enam)

Me ei saa loota läbi sõrmede vaatamisele ehk lihtsalt heasoovlikule suhtumisele Euroopa Liidu poolt. Me ei saa uskuda ka imesse.

Konvergensikriteeriumide täitmine peab olema kestev, mitte ajutine. Seepärast käsitletaksegi riikidele hinnangu andmisel põhjalikult majandusliku lähenemise jätkusuutlikkust. Rõhutatakse, et see sõltub nii tugeva lähtepositsiooni saavutamisest euro kasutuselevõtuks kui ka sellele järgnevast poliitikast.

Selles valguses on raske aru saada valitsuse soovist katta eelarve puudujääki ühekordsete tuludega, müües selleks riigivara ning võttes riigile kuuluvatest ettevõtetest suuremaid dividende. Samuti on ebaselge, mis saab riigieelarve tasakaalust või defitsiidist järgnevatel aastatel, sest kavandatavate maksumuudatuste ning kulukärbete kohta puudub sisuline analüüs, millisel määral nad riigi majandustegevust pärsivad. Puudub ka sisuline tegevuskava järgmisteks aastateks.

Tuleb aru saada, et euro ei ole päästerõngas ega imerohi, mille tulek vabastab meid kõikidest probleemidest, vaid tugev ja jätkusuutlik majandus on euroga liitumise eelduseks. Mida

rohkem ja kõrgemal tasemel me räägime eurost kui eesmärgist iseeneses, seda raskem saab meil hiljem olema hindajatele tõestada, et me oleme euro väärilised.

Valitsus ütleb, et kui Eesti läheb üle eurole, siis lahenevad ka meie majandusprobleemid. Tulevad tagasi investeerijad ja investeeringud, meid usaldatakse ning pangad hakkavad taas odavat raha jagama. Meie oleme aga seisukohal, et keegi ei soovi meid eurosooni ja suuremaid või väiksemaid põhjuseid selleks leiab ikka seni, kuni Eesti majandus pole taas stabiliseerunud ega tõusuteel. Paraku ei tegele valitsus majanduse probleemidega, vaid ainult eelarve tasakaalu küsimustega, kujutades ette, et majandust reguleerib vabaturul toimuv iseenesest.

Praegu tahab valitsus oma kärpekavadega astuda drastilisi samme selleks, et täita eelarve puudujäägi kriteeriumi. Selle nimel rullitakse meie majandus kokku. Eelarve ehk saadaksegi lõpuks tasakaalu, aga nõnda seatakse ohtu hoopis teiste eurokõlblikkuse kriteeriumide täitmine. Tagajärg võib olla see, et me anname oma majandusele surmahoobi, aga oodatud tulemust – kõigi eurokõlblikkuse kriteeriumide täitmist - ikka ei saavuta. Selle aasta drastilisi samme meil järgmisel aastal korrata ei ole enam võimalik. Pigistame oma kärbetega inimestest kogu vere välja, aga eurost jääme sama kaugele, kui praegugi, sest osa kriteeriume jäävad ikka täitmata või ei suuda me tõestada nende täitmise jätkusuutlikkust.

Euroga liitumine on Ansipile vaid loosungiks, millega on viimasel ajal üritatud absoluutselt kõik valitsuse tegematajätmissed kinni mätsida ja mis peaks nagu andma indulgentsi kõige eest, millega on vassitud ja millega ei ole hakkama saadud. Kahtlemata on euro majandusele vajalik, kuid kui euro saamise nimel eelnevalt kogu majandus hävitatakse, siis ei ole ju ka eurot enam kusagil käibele lasta.

Uued kärped tulekul

Nii nagu Riigikogu nii on ka Tallinna linn lähiajal sunnitud vastu võtma lisaelarve, kuid seda ei saa võrrelda riigi kärpekavaga. Arvan, et 2009. aasta linnaelarve, mille me eelmise aasta lõpus vastu võtsime on ka täna hea eelarve - arukalt ja tasakaalukalt koostatud. Erinevalt riigist ei lubanud me endale põhjendamatu optimismi, mis kahetsusväärset oli veel eelmise aasta lõpul trendiks keskvalitsuses ja mis oli juba siis seadnud ohtu kogu riigi edasised arenguvõimalused.

Linna eelarve vajab muutunud tingimustes ja valitsuse kärpekavaga omavalitsuste arvelt tehtud kärbetest tingituna mõningast korrigeerimist. Meie suuname vahendid ümber uute töökohtade loomisele ja olemasolevate säilitamisele, samuti ka välisrahastusega projektide finantseerimisele ning koostööle teiste omavalitsustega. Meile on tähtis see, et elanikele oleks tagatud turvatunne ja et elu läheks edasi. Meie ei võitle tagajärgedega vaid üritame leida võimalusi selleks, et majandus taas jalule saada – niipalju, kui see üldse meie võimuses on.

Mullu 11. detsembril Tallinna tänavuse eelarve eelnõud volikogus esitledes küsisin volikogu liikmetelt, kas neile ei tundu, et vabariigi valitsus juhindub poliitikast “Mida halvem Tallinnale, seda parem Eestile”. Avaldasin juba tollal kahtlust, et kui see niimoodi jätkub, ei pruugi ka Tallinna majandus edukalt vastu pidada ning kutsusin kõiki, ka opositsiooni liikmeid mõtlema, mil moel see siis Eestile kasuks tuleb, mil moel teenib taoline vastandamine eesmärki tuua riik kriisist välja?

Tunnistan, et kuigi püüdsime linna eelarvet koostades arvesse võtta kõiki riskitegureid, eksisime me siiski lootes ja arvates, et hetkel valitsevas keerulises olukorras käitub valitsus vastutustundlikult. Me ei uskunud, et riiki tegelikult ei juhita, et asjadel lastakse omasoodu kulgeda, ning tegeletakse vaid sellega, et juhtida avalikkuse tähelepanu kõrvale enda saamatusest ning lühinägelikkusest.

Nagu Te teate, võeti riigi negatiivse eelarvega kõigilt omavalitsustelt ära märkimisväärsed summad. Seda tehti olukorras, kus majandussurutis on juba niigi mõjutanud ning üha enam mõjutamas kõigi Eesti omavalitsuste võimet tulla toime neile seadusega pandud ülesannetega. Seda tehti olukorras, kus riigi 2009. aasta eelarvega oli juba niigi vähendatud omavalitsustele ettenähtud vahendeid ca miljard krooni. Arvestuste kohaselt on võrreldes 2008. aastaga keskvalitsus ühepoolset, nn tugevama õigust kasutades, vähendanud omavalitsuste tulubaasi enam kui 2,5 miljardit krooni. Tundub, et ka sellest ei piisanud, omavalitsuste ja omavalitsuste osalusega äriühingute suhtes kehtestati seaduse tasandil ka täiendavad laenupiirangud, samal ajal reserveerides endale lisaeeelarvega õiguse võtta eelarvelaenu 9 miljardit krooni ning lisaks veel täiendavalt võtta ja vahendada laene 3 miljardi krooni ulatuses.

Uskumatu, et seda tehti situatsioonis, kus kogu Euroopas on saadud aru tõsiasiast, et omavalitsuste osaluseta pole võimalik ühegi riigi kriisist väljumine ega uus majandustõus ning just seetõttu tegeletakse mujal aktiivselt omavalitsustele täiendavate toetusmeetmete rakendamisega.

Kõige selle foonil arvas aga peaminister Andrus Ansip: "Muu maailma taustal oleme nii toimides tegutsenud erakordse operatiivsusega ja mis väga oluline - oleme suutnud kokku hoida mitte üksnes rahaliselt, vaid ka riigi ja rahvana".

Meie nii ei arva ning seetõttu oleme omapoolse eriarvamuse esitanud ka Riigikohtule.

Juba siis kui võeti vastu riigi esimene negatiivne lisaeeelarve oli teada, et sellega see ei piirdu. Täna sel päeval on valitsus asunud taas riigieelarvet kärpima, nimetades seda tegevust millegipärast eelarvepositsiooni parandamiseks. Aga see- selleks.

Meile on oluline teada, kas ja milliseid meetmeid on seejuures kavandatud, mis võiksid taas kord avaldada olulist mõju omavalitsuste tegevusele. Mõnedest meetmetest oleme meedia vahendusel aimu saanud - jääb vaid loota, et need jäävad siiski vaid uitmõteteks.

Maamaksu suurendamine

Rahandusministeeriumi poolt koostatud ettepanekutes lähiaastate eelarvepoliitikaks on toodud ka ettepanek, viia veel sel aastal läbi maade korralline hindamine. Kuna viimati toimus maade korralline hindamine 2001. aastal ning vahepealsete aastatega on maa tegelik hind oluliselt muutunud, on see ettepanek iseenesest mõistlik ja tervitav. Paraku on sellel ettepanekul hoopis teine tagamõte, nimelt leiab Rahandusministeerium, et maade korrallise hindamise tulemusena suureneks maade maksustamise hind ja seeläbi ka omavalitsuste maamaksu laekumised ca 200 – 300 milj krooni. Omavalitsuste maamaksu laekumiste suurenemisel saaks aga vähendada omavalitsustele ettenähtud tulumaksu osa samas summas. Sel juhul suureneksid ju riigieelarve tulud ca 200 – 300 milj. See tõestab ilmekalt, et valitsust kannustab jälle soov riigieelarve auke lappida, minnes nõrgema osapoole moonakoti kallale Mõeldud on ka sellele, et omavalitsused selles küsimuses ei saaks tõrksust ilmutada. Ettepaneku tegijad on selgitanud, et kuna maamaks laekub täies ulatuses omavalitsuste eelarvetesse ja maamaksu seaduse kohaselt kehtestab maamaksu määra omavalitsuse volikogu vahemikus 0,1 – 2,5%-ni ning lisaks võib volikogu kehtestada maksusoodustuse ka näiteks pensionäridele, tuleks maade korrallise hindamise mõjude maksimeerimiseks muuta

maamaksuseadust ja tõsta maamaksu miinimummäära ning kaotada ära nõ „tsoneerimine”. Ettepaneku tegijad avaldavad kartust, et vastasel juhul vähendavad omavalitsused maksumäärasid, et inimeste maksukoormust mitte tõsta ja üldine efekt jääb riigi jaoks sel juhul saavutamata. Ettepanekus rõhutatakse, et omavalitsuste maamaksu laekumise suurenemisel tuleb kindlasti vähendada omavalitsustele laekuvat tulumaksu osa, tekitades sellega omavalitsustele sundseisu - maamaksumäärade vähendamine mõjuks otseselt nende tulubaasile. Seega jääks omavalitsuste valida, kas maksumäärad jätta muutmata ja nii säilitada oma tulud või vähendada maamaksumäärasid, et mitte suurendada elanike maksukoormust, kuid leppida sel juhul väikemate tuludega.

Alternatiivina on tehtud ka ettepanek kaaluda näiteks omavalitsuste maamaksu laekumiste kasvu sidumist mõne täiendava ülesande üleandmisega omavalitsustele (nt puudega vanurite sotsiaaltoetused kokku 500 milj või lastetoetused 1,2 miljardit). Nimelt maamaksu laekumiste kasv võiks olla osaline rahaline kate üleantavate funktsioonidega lisanduvatele kuludele. Kust tuleb puudujääva osa kate, on jäetud selgitamata.

Ehk nagu ütles ärimees Westman Piibehele – sa tuled mulle minu oma rahaga kosja!

Üldhariduskoolide õpilaste koolilõuna toetus

Tehti ka ettepanek muuta koolilõuna toetuse eraldamist omavalitsusüksustele alates 1. septembrist 2009.a, pakkudes välja erinevaid variante alates 2009/2010 õppeaasta algusest:

- a) toetada riigieelarvest koolilõunakulude katmist arvestuslikult 30% õpilaste ulatuses, ehk siis jaotada toetust lähtudes kogu õpilaste arvust arvestusega 3,33 kr õpilase kohta (siiani maksti 12 kr õpilase kohta).
- b) toetada riigieelarvest ainult 1.-4. klassi õpilaste koolilõuna toidukulude katmist.
- c) või siis üldse mitte toetada riigieelarvest koolilõunate katmist. Ettepaneku tegijad peavad seda küll poliitiliselt ebarealseks variandiks, mis vajaks lisaks ka põhikooli ja gümnaasiumiseaduse muutmist.

On ka kuulda olnud variandist, mille kohaselt koolilõuna raha lisatakse tasandusfondi hariduskuludesse, mis annab siis hiljem valitsusele võimaluse lihtsalt eraldatavat summat vähendada, kuid lõunakulude hüvitamise otsuse jätta taas omavalitsuste kraesse.

Olukorras, kus majandussurutisest tingituna võib nii mõnegi lapse ainus korralik söögikord olla koolis, on ettepaneku tegijad arvestanud, et ilmselt omavalitsused ei nõustu koolilõuna toetuse vähendamisega ning seega valmistutakse ministriumis juba ennetavalt kohtuvaidlusteks.

Loodusvarade kasutamise tasude omavalitsustele laekuva osa vähendamine

Tehtud on ka ettepanek vähendada 2010. aastast omavalitsuste laekuvat üleriigilise tähtsusega maardlate kaevandusõiguse tasu ja kaevandamisega seotud vee-erikasutuse tasu. Omavalitsuste laekumiste vähenemist on kavandatud kompenseerida vaid osaliselt nn põlevkivi valdadele tasandusfondi kaudu) Selle tulemusel loodetakse, et riigieelarve laekumised suurenevad 2010. aastal ca 109 miljonit krooni. Ka selle ettepaneku puhul kannustab valitsust üksnes soov minna omavalitsuste rahakoti kallale ning seda vaid selleks, et riigieelarve aukusid lappida.

Kuigi tegemist on vaid esialgsete ettepanekutega kannavad need selget sõnumit, et riigieelarve aukude lappimiseks ja valitsuse tegematajätmist kätteks ollakse vägagi kergekäeliselt valmis jälle just omavalitsuste kallale minema, vähendades nii meie tulusid kui ka lisades meile riiklikke ülesandeid selleks rahalist katet ettenägemata. See aga annab omakorda selge sõnumi, et vabariigi loomise algusest kehtestatud põhiseaduslikud garantiid

tänasele valitsusele korda ei lähe ning partnerlusest omavalitsuste ja vabariigi valitsuse vahel pole enam juttugi.

Omavalitsustega suhtlemisel on taktikaks jõuga allutamine, survestamine ja sanktsioneerimine, vaid ühel eesmärgil - nõrgestada eelolevate valimiste eel omavalitsuste positsioone, külvates rahulolematust ja luues ebastabiilsust. Selliste meetoditega paraku tugevat riiki üles ei ehita ega saavuta ka õitsengut, mida on vaja ju ka euroklubisse pääsemiseks.

Kuidas edasi?

Kuigi olud on hetkel keerulised ning võimenduv majandussurutis pärsib kõigi omavalitsuste tegevusi arvan, et kogu selles halvas on ka killuke head. Olen veendunud, et raskemad päevad on andnud meile täiendava motiveeringu hinnata asju ümber ja teha vajalikke samme ning ettevalmistusi paremateks aegadeks. On selge, et olukorras, kus vahendeid napib, tuleb kodanikele teenuste osutamise tagamiseks ning arengueesmärkide täitmiseks otsida aktiivselt võimalusi eeskätt sisemiste ressursside optimeerimiseks. Tean, et omavalitsused tegelevad vägagi tõsiselt oma organisatsiooni tegevuste tõhustamise ja kulutuste optimeerimisega, omavalitsused on oma kodanike suhtes vastutustundlikud, tegutsedes efektiivselt ja säästlikult.

Arvan, et üks mida omavalitsused täna riigilt vajavad on see, et meil lastakse mõistlikult ja välise sekkumiseta tegutseda. Me vajame stabiilsust ning meile seadusega tagatud finantsautonoomia põhimõttest kinnipidamist. Me ei nõua riigilt palju, kuid soovime, et meile antaks kindlad ja kehtivad suunised, et saaksime kavandada oma edasisi samme ja tegevusi.

Üheks oluliseks märgiks selles osas oleks seegi, kui tulevases riigi eelarvestrateegias perioodiks 2010 – 2013 kajastuks kindlad kokkulepped kohalike omavalitsuste tulubaasi osas ning ministriumide haldusalade lõikes ka riigieelarvest kohalikele eelarvetele suunatavate vahendite mahud. See tagaks omavalitsustele stabiilsuse eelolevate perioodide eelarvete planeerimisel. Paraku on meieni jõudnud kuuldused, et ka sel aastal kavandab valitsus võtta riigieelarvestrateegia vastu tekstina, milles ei kajastu ühtegi arvu ega kokkulepet. Sellises olukorras jäävad täiesti arusaamatuks vabariigi valitsuse manitsused, et omavalitsused peavad oma tegevusi täpsemalt ja senisest konservatiivsemalt hindama, samas kui ühes riigi eelarvepoliitika olulisimas dokumendis ehk riigieelarvestrateegias ei ole ühtki konkreetset suunist selleks ja otsuseid tehakse „käigu pealt“ ööpimeduses kabinettide suletud uste taga. Omavalitsusi sellesse kaasamata ja pigem neist lihtsalt teerulliga ülesõites ning seejärel tagantjärele tänitades.

Usun, et kõik Eesti omavalitsused on valmis koostööks iga Vabariigi Valitsusega, kes mõistab, et majanduskriisiga ei saa toime tulla omavalitsuste arvel ning kriisist pole võimalik väljuda omavalitsusi riikliku poliitika kujundamise protsessi aktiivselt kaasamata.